

Nr 24.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa åtgärder för bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur; given Solliden den 19 augusti 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Solliden den 19 augusti 1940.

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, ERIKSSON, BERGQUIST.

Efter gemensam beredning med cheferna för finansdepartementet och folkhushållningsdepartementet anför föredraganden, statsrådet Bergquist:

Årets lagtima riksdag har till Förekommade och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 1,700,000 kronor.

De bestämmelser, som för närvarande reglera det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur, återfinnas till huvudsaklig del *dels* i kungörelsen den 20 december 1912 (nr 376) angående villkoren för erhållande av understöd vid bemödanden till förekommande och hämmande av tuberkulos inom mindre ladugårdsbesättningar, *dels* i två den 30 juni 1934 ut-

färdade kungörelser: nr 402 om vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur (ändrad genom kungörelserna nr 836/1937, 687/1938 och 375/1940) samt nr 403 om åtgärder mot tuberkulos i juvret och könsorganen hos nötkreatur (ändrad genom kungörelsen nr 701/1938), *dels ock* i förordningen den 10 maj 1940 (nr 373) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur inom vissa områden.

Den 28 april 1939 uppdrog Kungl. Maj:t åt medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa utredning rörande ändring av bestämmelserna angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur.

Sedan chefen för jordbruksdepartementet under hand anmodat styrelserna att i samband med utredningen till undersökning upptaga frågan om vad som, i nuvarande läge med begränsad tillgång å foder, från statsmakternas sida kunde åtgöras för att från nedslaktning spara reaktionsfria och i övrigt friska, produktionsdugliga nötkreatur, ha styrelserna den 1 augusti 1940 avgivit utlåtande angående statsbidrag till småbrukare för fullständig utrensning av tuberkulos inom nötkreatursbesättningar m. m. I fråga om vissa delar i förslaget har byråchefen G. R. Ytterborn anmält avvikande mening.

Över styrelsernas utlåtande ha yttranden avgivits av statskontoret och statens livsmedelskommission.

I sitt utlåtande ha *medicinalstyrelsen* och *lantbruksstyrelsen* föreslagit, att — såsom ett led i strävandena att under rådande foderbrist undvika nedslaktning av friska och produktionsdugliga nötkreatur — statsbidrag skulle kunna utgå till jordbrukare, huvudsakligen småbrukare, som helt utrensa tuberkulos i sina besättningar, samt att Kungl. Maj:t måtte utverka riksdagens medgivande att för ändamålet under budgetåret 1940/41 få disponera erforderligt belopp från förslagsanslaget till Förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur.

Styrelserna anföra i utlåtandet inledningsvis följande:

»Den brist å fodermedel, som med all sannolikhet kommer att råda under innevarande budgetår, läser göra det nödvändigt för de flesta lantbrukare att i icke obetydlig omfattning reducera sina nötkreatursbesättningar. Denna reduktion torde i möjligaste mån böra omfatta de ur produktionssynpunkt sämsta djuren. Att den isolerade utgallringen inom varje besättning kommer att avse sådana djur, torde utan vidare vara klart. Emellertid finnas säkerligen åtskilliga besättningar med förstklassiga djur, där den nödvändiga reduktionen måste beröra flera fullt produktionsdugliga och friska djur. Å andra sidan finnas i landet många besättningar, som av skilda orsaker borde helt utslås. Vid sådant förhållande skulle betydande vinster för vår husdjursskötsel kunna ernås, om den nu nödvändiga reduktionen av kreatursstocken ordnades på sådant sätt, att de sämsta besättningarna helt nedslaktades och ägarna till dessa i stället finge inköpa friska och produktionsdugliga djur från andra besättningar.

När det gäller att avgöra vilka besättningar som i första hand böra utslås torde förekomsten av tuberkulos vara den faktor, man enklast och med minsta kostnad kan taga hänsyn till. Mer än 60 procent av landets nötkreatur stå under statlig kontroll med hänsyn till förekomsten av tuberkulos.

Det synes därför alltid vara enkelt att utpeka besättningar, från vilka friska djur kunna inköpas.

Ovan angivna omständigheter ha föranlett medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen att i samband med pågående utredning angående ändrade bestämmelser rörande det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur till närmare undersökning upptaga frågan, om icke reduktionen av vår nötkreatursstock kunde anordnas så att den främjade tuberkulosbekämpandet. Det torde sålunda böra prövas, huruvida utslagningen i första hand kunde komma att omfatta tuberkulösa djur. Självfallet får man härvid icke ensidigt taga hänsyn till bekämpandet av tuberkulos. Andra viktiga faktorer som djurets avkastningsförmåga och förekomsten av andra sjukdomar måste givetvis erfordrerligen beaktas. Det kan under förhandenvarande läge icke synas tillfredsställande att ersätta en högmjolkande icke reaktionsfri besättning med djur, som visserligen äro fria från tuberkulos men som lämna en avsevärt sämre avkastning.»

Styrelserna ha infortrat viss utredning från sekreterarna i hushållnings-sällskapen inom icke tuberkulosfria områden. Dessa sekreterare ha i allmänhet ansett att en livdjursförmedling bör komma till stånd för att främja bevarandet av reaktionsfria och eljest friska, produktionsdugliga djur. I frågan om förmedlingen bör organiseras av sällskapet eller annan organisation, exempelvis slakteriföreningarna, ha meningarna varit delade. Redan nu anordnas inom ett län, Östergötlands län, en livdjursförmedling genom sällskapets försorg. I andra län ha slakteriföreningarna igångsatt sådan förmedling. Förvaltningsutskottet i Västmanlands län har uppdragit åt sällskapets tuberkuloskommitté att i samarbete med slakteriföreningen söka organisera en livdjursförmedling med här avsett syfte.

I utlåtandet ha styrelserna lämnat en redogörelse för huru man inom Östergötlands läns hushållningssällskap tänkt sig livdjursförmedlingen organiserad:

Samtliga innehavare av starkt tuberkulösa besättningar inom länet komma att tillskrivas med förslag, att de i nuvarande situation böra försälja hela sin besättning till slakt och i stället inköpa reaktionsfria djur efter anvisning genom sällskapets livdjursförmedling. Vidare torde annonsering i lämplig omfattning angående möjligheten för både säljare och köpare av nötkreatur att anlita sällskapets livdjursförmedling böra införas i länets tidningar. Samtidigt härmed är det avsikten att genom lämpliga artiklar i samma tidningar fästa djurägarnas uppmärksamhet på att den reducering av nötkreatursbesättningarna, som till följd av läget i fråga om fodermedelsförsörjningen torde bliva oundgängligen nödvändig, i första hand tager sikte på tuberkulösa eller eljest mindervärdiga djur. Till innehavare av reaktionsfria besättningar med minst 10 kor kommer skriftlig förfrågan att göras, huruvida dessa till följd av läget komma att försälja djur från besättningen. Är så fallet, ingår i framställningen att uppgift härom skall lämnas å särskild, bifogad blankett. Sagda djurägare skola anmodas att om möjligt före den 1 augusti inkomma med uppgift på det antal och slag av nötkreatur, som de önska försälja såsom livdjur. Härigenom erhåller sällskapet en överblick på tillgången av reaktionsfria till salu varande livdjur.

För att nötkreatur skall införas i Östergötlands läns hushållningssällskaps livdjursförteckning fordras:

- a) att det tillhör besättning inom Östergötlands län;
- b) att det är fött hos eller sedan minst tolv månader tillhört den för vilkens räkning det anmäles;
- c) att det tillhör besättning, som är antingen reaktionsfri eller genom hushållningssällskapet kliniskt undersökt beträffande tuberkulos;
- d) att det tillhör besättning, som är ansluten till av hushållningssällskapet anordnad fullständig eller förenklad ladugårdskontroll;
- e) att beträffande tjur denna i fråga om härstamning är eller kan bli berättigad att införas i stambok.

Styrelserna förmena att en upplysnings- och propagandaverksamhet är erforderlig för att från nedslaktning bevara friska och produktionsdugliga djur. Härom anföra styrelserna följande:

»En mera omfattande livdjursförmedling av den beskaffenhet, styrelserna här åsyfta, är givetvis mycket svår att genomföra. Önskar man giva den full effektivitet, torde frivilliga åtgärder knappast vara tillfyllest. Å andra sidan synes det uteslutet att på detta område rekommendera ett tvångsförfarande. Det blir alltså nödvändigt att genom en skickligt organiserad och väl genomförd propaganda söka övertyga djurägarna om det lämpliga och ändamålsenliga att anordna nedslaktningen av djur i överensstämmelse med de riktlinjer som här angivits. Härvidlag torde hushållningssällskapets medverkan vara erforderlig.

En viss central upplysnings- och propagandaverksamhet lär emellertid vara erforderlig. Propagandan får givetvis icke inriktas så att den stimulerar till större nedslaktning än som eljest skulle vidtagas. De begränsade möjligheterna att avsätta och tillvarataga kött måste nog beaktas. Inom varje län, där nedslaktning av djur i större omfattning kommer att äga rum, torde böra anordnas en livdjursförmedling i huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreslagits från Östergötlands läns hushållningssällskap. Det torde böra lämnas öppet, om förmedlingen skall handhavas av sällskapen eller annan organisation. Härutinnan synes det också möjligt att förfara olika inom skilda län. De bestämmelser, som vid livdjursförmedling tillämpas i Östergötlands län, torde i allt väsentligt kunna gälla jämväl för ifrågakommande förmedling. Som regel synes dock böra gälla, att endast reaktionsfria och alltså icke blott kliniskt undersökta djur skola ifrågakomma för livdjursförmedling. Varje säljare bör självfallet vara skyldig att lämna upplysningar om djurens allmänna hälsotillstånd (exempelvis i fråga om smittsam kastning och juverinflammation). Vid nyanskaffning av djur synes alltid böra tillses, att dessa i produktionshänseende bli bättre än de utslagna. Då skördeutfallet torde bli avsevärt olika inom skilda län, måste man även tänka sig förmedling av djur från ett hushållningssällskaps område till annat.

I detta sammanhang må erinras att statens livsmedelskommission beslutat att igångsätta en upplysnings- och propagandaverksamhet rörande den nedslaktning av nötkreatur, som i förhandenvarande läge bör genomföras. I anledning härav ha styrelserna vid sammanträde med representanter för kommissionen lämnat en redogörelse för styrelsernas önskemål att nedslaktningen ordnas så att de ur produktions- och sjukdomssynpunkt minst värdefulla djuren i första hand slås ut. Kommissionen har åtagit sig att vid sin upplysnings- och propagandaverksamhet jämväl lämna anvisningar rörande anordnande inom skilda hushållningssällskap av sådan livdjursförmedling, som föreslagits från Östergötlands läns hushållningssällskap.»

Såsom motivering till förslaget om statsbidrag till småbrukare för utslagning av tuberkulösa nötkreatur anföra styrelserna:

»För en jordbrukare, som säljer hela sin nötkreatursbesättning till nedslaktning och i stället anskaffar reaktionsfria djur, lär, även om han väsentligt reducerar djurantalet, krävas ett visst tillskott av kapital. Särskilt beträffande småbrukarna torde detta medföra väsentliga svårigheter. Det har därför synts styrelserna ligga nära till hands att undersöka, om icke staten i detta sammanhang borde ekonomiskt något bisträcka vissa jordbrukare som helt slå ut en tuberkulös besättning. Redan nu lämnar staten, med stöd av kungörelsen den 20 december 1912 (nr 376) angående villkoren för erhållande av understöd vid bemödanden till förekommande och hämmande av tuberkulos inom mindre ladugårdsbesättningar, bidrag från tuberkulosanslaget med högst 300 kronor till jordbrukare, som under loppet av de senast förflutna två åren vidtagit och under minst ett år underhållit ändamålsenliga åtgärder gentemot tuberkulos i sin besättning. Betydelsen av denna bidragsverksamhet torde icke ha blivit så stor därigenom att understöd icke kan utgå förrän avsevärd tid förflutit efter det vederbörande vidkänts de väsentligaste kostnaderna för sjukdomsbekämpandet. Anmärkningsvärt torde också vara, att dessa bidrag må utgå till djurägare som äga ända upp till 50 hektar odlad jord. Styrelserna ha under utredningen haft under överbäggande att föreslå denna understödsverksamhets ersättande med en annan, som bättre skulle främja tuberkulosbekämpandet speciellt i de mindre besättningarna.

Utrensningen av tuberkulos i en mindre och genominfekterad besättning är i regel svårare att genomföra än i en större besättning. En sådan åtgärd ställer också betydande ekonomiska krav på djurägaren, krav som äro mera betungande för småbrukaren än för ägaren till en större besättning. Detta förhållande sammanhänger med att man i en större besättning med framgång kan totalt utrensa tuberkulosen genom att anordna en isolerad uppfödning av ungdjur, något som med hänsyn till stallutrymmet endast undantagsvis låter sig göra i fråga om de mindre besättningarna. En småbrukare med en helt tuberkulös besättning kan alltså i de allra flesta fall icke som ägaren till en större besättning slå ut de tuberkulösa djuren efter hand samt ersätta dem med ungdjur av eget pålägg utan måste slå ut besättningen på en gång och ersätta den genom nyinköpta reaktionsfria djur. Härav torde framgå, att de åtgärder, staten för närvarande vidtagit för att stimulera det frivilliga tuberkulosbekämpandet, knappast äro ägnade att gynna småbrukarna med helt eller till överbäggande delen tuberkulösa besättningar. Styrelserna ha under ifrågavarande utredning ägnat detta spörsmål speciell uppmärksamhet. Måhända utgör det tuberkulosbekämpandets svåraste problem.

Ett fördelaktigt sätt att främja rekryteringen av reaktionsfria djur för dem som ej själva kunna anordna isolerad ungdjursuppfödning är att bedriva denna uppfödning i en kollektiv form. I samband med utredningen ha styrelserna varit i tillfälle att studera en större anstalt för sådan uppfödning å Store Vildmose å Jylland i Danmark. Anordnandet av en dylik uppfödning torde kräva icke obetydliga ekonomiska resurser, varför igångsättandet därav knappast lär ske utan statens ekonomiska stöd. Önskar man eljest förse småbrukarna med reaktionsfria nötkreatur utan att de nödgas vidkännas alltför betungande utlägg, torde man ha att lämna dem visst ekonomiskt stöd. Detta stöd kan lämnas antingen i form av lån eller direkta bidrag. Lånformen torde emellertid härvidlag knappast vara att förorda. Ett särskilt skäl för staten att gå in för en viss bidragsverksamhet å detta område är, som redan

antytts, att det statliga bekämpandet av tuberkulos, sådant det för närvarande organiserats, påtagligen mera kommer de större besättningarna till godo. Sålunda må erinras, att bekämpandet av tuberkulos enligt den Ostertagska (kliniska) metoden för närvarande årligen kostar staten över en miljon kronor. Bekämpandet i denna form anordnas med verklig fördel huvudsakligen endast i större besättningar. Det synes därför även ur rättvisesynpunkt väl motiverat, att staten något bidrage till utslagningen av tuberkulösa djur i mindre besättningar. Önskar man genomföra en total utrensning av tuberkulosen i landet, torde det bli ofrånkomligt, att staten förr eller senare lämna rätt betydande ekonomiskt stöd åt vissa småbrukare för att de skola få sina besättningar rensade från tuberkulos.

Då en avsevärd utslagning av nötkreatur för närvarande pågår, synes tillfället vara lämpligt att börja denna bidragsverksamhet till uppmuntran för småbrukarnas tuberkulosbekämpande. Att stora ekonomiska värden kunna räddas åt småbrukarna och därigenom åt landet, därest dessa beredas möjligheter att ersätta sina sjuka djur med friska och i produktionshänseende bättre djur, ligger i sakens natur. Det torde för staten vara ett gynnsamt tillfälle att för en tämligen ringa kostnad leda den nödtvungna utslagningen till att i stor utsträckning avse tuberkulösa djur. Bidragsverksamheten skulle sålunda komplettera den av statens livsmedelskommission ledda propaganda- och upplysningsverksamheten rörande utslagning av nötkreatur. Särskilt torde också i detta sammanhang böra framhållas, att en rätt ledd bidragsverksamhet av denna beskaffenhet i längden kommer att ställa sig högst avsevärt billigare för staten än om ett större antal småbrukare inom varje hushållningssällskap anslöte sig till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos enligt den Ostertagska metoden. Styrelserna anse sig alltså redan nu — innan ifrågavarande utredningsarbete helt slutförts — böra föreslå, att statsbidrag må kunna utgå till jordbrukare, huvudsakligen småbrukare, som helt utrensa tuberkulos i sina nötkreatursbesättningar. Vid utarbetande av riktlinjer för ifrågavarande bidragsverksamhet ha styrelserna närmast tagit sikte å rådande foderbrist. I samband med slutförandet av styrelsernas utredningsuppdrag rörande det statsunderstödda bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen ha styrelserna för avsikt att till närmare undersökning upptaga frågan om lämpligaste sättet att stödja utrensningen av tuberkulos i mindre nötkreatursbesättningar.»

Vidkommande själva anordnandet av bidragsverksamheten ha styrelserna andragit följande:

»Det synes styrelserna lämpligast att bidragsverksamheten ledes av de olika hushållningssällskapen. Då endast begränsade medel lära kunna anvisas för ändamålet, torde Kungl. Maj:t böra ställa visst belopp till förfogande för de sällskap där utrensning efter ifrågavarande regler lämpligast bör anordnas. Någon anvisning av medel till sällskapen i de tuberkulosfria områdena behöver givetvis icke ske. En viss frihet vid användandet av ifrågavarande medel synes böra lämnas sällskapen. Vissa riktlinjer för verksamheten torde dock böra uppdragas. Som ett första villkor för erhållande av statsbidrag synes böra gälla att djurägaren låtit nedslakta samtliga tuberkulösa djur i besättningen. Skall icke hela besättningen nedslaktas, torde djuren, innan nya djur insätts i besättningen, böra undersökas med tuberkulin. Djur som härvid betecknas såsom reaktionsfria må bibehållas i besättningen. Nu avsedd undersökning torde böra verkställas tidigast två månader, innan nya djur insätts i besättningen. Vidare måste djurägaren verkställa nyanskaffningen av djur på sätt sällskapet kan godkänna. Anordnas inom sällskapets område livdjursförmedling antingen av säll-

skapet självt eller eljest av någon jordbrukarorganisation, exempelvis slakteriförening, vilken förmedling godkänts av hushållningssällskapet, skall denna förmedling anlitas. Härigenom avses att skapa garanti för att endast fullt produktionsdugliga djur komma att erbjudas djurägarna. Nyinköpta djur böra vidare härröra från reaktionsfri besättning, som är ansluten till fullständig eller förenklad ladugårdskontroll (i fråga om utfodring och avkastning). Slutligen synes djurägaren böra skriftligen förbinda sig att dels ställa besättningen under statlig kontroll med tuberkulin dels och ansluta densamma till fullständig eller förenklad ladugårdskontroll. Genom dessa bestämmelser torde ernås icke blott framsteg i tuberkulosbekämpandet utan även en viss kontroll över avkastningen i besättningen och därigenom möjligheter till framtida rationellare utfodring och avelsarbete. Bryter djurägaren mot vad han förbundit sig att iakttaga — d. v. s. om han icke ställer besättningen under statlig kontroll med tuberkulin eller ansluter den till ladugårdskontroll — synes han böra bli skyldig att till statsverket återbetala erhållna statsbidrag. Dylik påföljd synes däremot skäligen icke böra inträda, om djurägaren senare skulle utesluta besättningen från någon av dessa kontroller.

Beträffande storleken av bidraget torde detta böra bestämmas i överensstämmelse med de principer som gälla inom s. k. tuberkulosfria områden. Ersättning bör alltså utgå för varje nedslaktat djur med etthundra kronor eller om djuret är under ett år med femtio kronor. Som styrelserna redan framhållit, är verksamheten avsedd för småbrukare och ägare till mindre besättningar. En gränsdragning med hänsyn till högsta innehavda djurantal eller brukad areal torde vara förenad med åtskilliga olägenheter. Lämpligare synes i stället vara att angiva att bidrag till en och samma djurägare icke må utgå med mer än 500 kronor. Det statliga stödet skulle alltså kunna omfatta bidrag till nedslaktning av högst fem djur över ett års ålder. En småbrukare som har för avsikt att nedslakta exempelvis sju sådana djur har alltså att själv helt bekosta utslagningen av två djur. Det förtjänar att framhållas att verksamheten torde vara avsedd som ett stöd för utrensning av tuberkulos i mer eller mindre helt genominfekterade småbrukarbesättningar. Sålunda synes bidrag i regel icke böra utgå för utslagning av ett eller annat djur i en besättning där flertalet djur visat sig vara friska.»

Därest för verksamheten ställes till förfogande ett belopp av exempelvis 500,000 kronor, framhålla styrelserna att densamma komme att avse utslagning av minst 5,000 tuberkulösa djur och beröra minst 1,000 småbrukarbesättningar. Självfallet behövde enligt styrelsernas uppfattning för närvarande icke alla sällskap utanför de tuberkulosfria områdena erhålla del av anslaget utan torde Kungl. Maj:t, efter förslag från statens livsmedelskommission och i samråd med styrelserna, böra ställa medel till förfogande för sådana områden, där med hänsyn till rådande foderbrist särskilt behov av utslagning av djur föreläge och utsikter härjämte förefunnes att därigenom avsevärt främja tuberkulosbekämpandet.

Byråchefen Ytterborn har föreslagit, att ifrågavarande bidrag icke skulle utgå för utslagna djur utan för nyanskaffade samt att bidragsbeloppen skulle bestämmas till sjuttiofem kronor för nyanskaffat djur över två års ålder och till trettiofem kronor för djur mellan ett och två års ålder, medan

intet bidrag borde utgå för djur under ett års ålder. Vidare har han framhållit, att såsom villkor för erhållande av bidrag icke under alla förhållanden borde gälla, att nyanskaffade djur härrörde från besättning, som vore ansluten till s. k. ladugårdskontroll, samt att den djurägare som erhöle bidrag ställde sin besättning under sådan kontroll.

Statskontoret har i sitt yttrande förklarat sig icke vilja motsätta sig förslaget. Enligt statskontorets mening vore emellertid de synpunkter, som anförts av reservanten i lantbruksstyrelsen, beaktansvärda. Statskontoret har vidare anført bland annat följande.

Statskontoret är av den uppfattningen, att det av styrelserna förordade bidragsbeloppet per kreatur är väl högt och bör bestämmas till 75 kronor för djur över två års ålder och 35 kronor för djur i åldern mellan ett och två år. För djur under ett år bör bidrag icke utgå.

Därest bidraget per kreatur reduceras på föreslaget sätt, torde en jämkning nedåt böra ske jämväl beträffande det totala bidragsbelopp, som vid företagande av ifrågavarande åtgärder må komma en och samme djurägare till del. Enligt förslaget skulle till djurägare kunna utgå högst 500 kronor. Detta belopp synes böra nedsättas till förslagsvis högst 300 kronor.

Kostnaderna för ifrågavarande bidragsverksamhet torde böra bestridas från det i riksstaten för innevarande budgetår under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur.

Statens livsmedelskommission, som i sitt yttrande tillstyrkt förslaget, har anført i huvudsak följande.

Livsmedelskommissionen, som med uppmärksamhet följer läget beträffande fodersituationen, kan vitsorda, att tillgången på för nötkreatur lämpliga fodermedel är så begränsad, att det — trots särskilda åtgärder från kommissionens sida att i möjligaste mån motverka foderbristen — torde bli nödvändigt vidtaga en ganska kraftig reduktion av nötkreatursbeståndet. Enligt kommissionens mening komma utan tvivel enskilda jordbrukare att i första hand låta denna reduktion gå ut över de produktionssvaga och sjuka djuren. Inom vissa besättningar kommer emellertid den nödvändiga reduktionen med all sannolikhet att även omfatta fullt produktionskraftiga och friska djur. Å andra sidan finnas i landet många besättningar, som av skilda orsaker borde helt utslås. Icke minst gäller detta sådana besättningar, vilka äro smittade av tuberkulos. Det vore därför otvivelaktigt av stort värde, om åtgärder i enlighet med det framlagda förslaget nu kunde vidtagas. Detta syfte torde i viss utsträckning, särskilt i fråga om större besättningar, kunna uppnås genom en lämplig upplysningsverksamhet i förening med en rationellt ordnad livdjurshandel. De tekniska och ekonomiska förutsättningarna för ett ändamålsenligt utbyte av djur äro emellertid avsevärt sämre i små än i stora besättningar, varför innehavare av mindre jordbruk synas vara i behov av särskilt stöd för åtgärdernas genomförande. Livsmedelskommissionen vill därför instämma i styrelsernas förslag, att innehavare av mindre jordbruk skulle erhålla statsbidrag för underlättande av en sådan inriktning av utslagningen, som blir av betydelse för tuberkulosens bekämpande. I likhet med styrelserna hyser kommissionen den uppfattningen, att sagda bidrag, för att få betydelse i nuvarande situation och verkligen stimulera de mindre jordbrukarna att befria besättningen från tuberkulösa djur, bör utgå med visst icke alltför obetydligt belopp för varje nedslaktat tuberkulöst djur. De betänklig-

heter, som i särskild reservation framförts mot att bidraget skulle utgå för nedslaktade djur och icke för nyinköpta sådana, kunna enligt kommissionens mening icke i nuvarande situation tillmätas avgörande betydelse.

De ifrågasatta åtgärderna böra enligt livsmedelskommissionens mening i första hand ifrågakomma inom sådana icke tuberkulosfria områden, där årets foderskörd på grund av torkan blivit särskilt starkt nedsatt. Till dessa områden höra närmast Mälardistriktet samt vissa delar av södra Kalmar län, framför allt Öland.

I den av årets lagtima riksdag godkända propositionen nr 131 framlade Kungl. Maj:t en plan för det framtida statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur. Enligt denna plan skola olika regler beträffande sjukdomsbekämpandet gälla inom skilda områden beroende på tuberkulosfrekvensen. Landet skall i detta hänseende indelas i tre olika områden: tuberkulosfria områden, skyddade områden och övriga områden. Beträffande tuberkulosfria områden gäller, att sjukdomen skall helt utrensas och bekämpandet alltså ske efter tvingande regler. I fråga om landet i övrigt skall tuberkulosen bekämpas i huvudsak efter frivillig anslutning från djurägarnas sida. Gränsdragningen mellan olika områden har icke avsetts att bliva fastlåst utan utrensningen skall systematiskt fortsätta, till dess landet i sin helhet är genomgått. I enlighet med statsmakternas beslut ankommer det på Kungl. Maj:t att förordna vilka områden som skola hänföras till tuberkulosfria områden. Chefen för jordbruksdepartementet anförde härom i propositionen, att vid bestämmande av omfattningen utav de utrensningsaktioner, som i nuvarande läge borde genomföras, stor hänsyn borde tagas till tillgången på foder och slaktdjur. I de fall då en utrensning även med hänsyn till foderbrist eller på grund av efterfrågan på kött ställde sig önskvärd, borde det i första hand tillses att tuberkulösa djur inom områden som kunde hänföras till tuberkulosfria bleve medtagna.

*Före-
draganden.*

Den 10 maj 1940 förordnade Kungl. Maj:t att de sex nordligaste länen och Gotlands län skulle hänföras till tuberkulosfria områden. På grund av inträffad foderbrist har Kungl. Maj:t genom beslut denna dag hänfört jämväl landskapet Öland till sådant område.

Den kännbara foderbrist som råder på många håll inom vårt land har framkallat en icke obetydligt ökad nedslaktning av nötkreatur. Av allt att döma kommer denna ökade nedslaktning att fortgå ytterligare flera månader framåt. Det är uppenbart att betydande vinster för vår husdjurskötsel kunde ernås, om den nu nödvändiga reduktionen av kreatursstocken ordnades på sådant sätt, att de sämsta besättningarna helt nedslaktades och ägarna till dessa i stället finge inköpa friska och produktionsdugliga djur från andra besättningar. Det synes mig med andra ord högeligen önskvärdt att vid den nödvändiga nedslaktningen spara de bästa djuren och offra de sämsta. Om en ägare till fullt friska och produktionsdugliga djur icke själv på grund av inträffad foderbrist kan behålla djuren böra dessa överlopps djur med fördel kunna placeras hos en annan djurägare som har

en sämre beskaffad besättning, vilken i sin helhet eller till väsentlig del bör slås ut.

Genom de regler som gälla inom de tuberkulosfria områdena torde man i viss mån vinna det syfte jag här avsett. De tuberkulösa djuren bliva nämligen där nedslaktade och ersatta med reaktionsfria djur. Därför kunde ifrågasättas om icke tidpunkten nu vore lämplig att ytterligare utsträcka de tuberkulosfria områdena. Med hänsyn till de framsteg som tuberkuloskampen under den senaste tiden tagit vore en sådan åtgärd tänkbar närmast för Kronobergs, Kalmar och Blekinge län. Vid den utgallring som jämlikt gällande bestämmelser vidtages inom tuberkulosfria områden tages endast hänsyn till djurens beskaffenhet beträffande förekomsten av tuberkulos. Särskilt i nuvarande läge torde vid utslagningen jämväl i hög grad avseende böra fästas vid djurens avkastningsförmåga. Vid sådant förhållande anser jag mig icke, åtminstone för närvarande, böra tillstyrka att till de tuberkulosfria områdena ytterligare hänföra nya landsdelar. Härvidlag torde också böra beaktas, att man ännu saknar erfarenhet av tillämpningen av bestämmelserna för tuberkulosfria områden och därav föranledda kostnader för statsverket. Det synes mig i stället tillrådligt att söka finna en annan utväg för att nå det av mig angivna syftet att spara fullt friska och produktionsdugliga djur.

Medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen ha på anmodan av chefen för jordbruksdepartementet framlagt ett förslag som i stort sett torde kunna läggas till grund för lösningen av detta spörsmål. Förslaget har biträttts av de i ärendet hörda myndigheterna, statskontoret och statens livsmedelskommission. Enligt styrelsernas uppfattning borde inom de områden där en större nedslaktning kan komma att äga rum anordnas en livdjursförmedling antingen genom hushållningssällskapets försorg eller eljest genom någon jordbrukarorganisation, exempelvis slakteriföreningarna. Vid en sådan förmedling skulle endast utbjudas friska och produktionsdugliga djur. Såsom styrelserna framhållit torde det bli nödvändigt att genom en skickligt organiserad och väl genomförd propaganda söka övertyga djurägarna om det lämpliga och ändamålsenliga i att anordna nedslaktningen av djur så att de bästa och friska produktionsdjuren sparas. I utlåtandet har angivits att denna propaganda skulle ledas av statens livsmedelskommission. Vad styrelserna i sådant hänseende åsyftat synes mig beaktansvärt, och jag förutsätter att livsmedelskommissionen kommer att igångsätta denna propaganda. Givetvis får propagandan icke — såsom styrelserna också framhållit — inriktas så att den stimulerar till större nedslaktning än som eljest skulle vidtagas. De begränsade möjligheterna att avsätta och tillvarataga kött måste noga beaktas. Såväl härvid som vid livdjursförmedlingen bör slakteriföreningarnas medverkan i största möjliga utsträckning anlitas. I detta sammanhang vill jag också framhålla, att igångsättandet av en livdjursförmedling genom jordbrukarnas organisationer torde utgöra ett betydelsefullt steg framåt mot en sådan anordning överhuvud taget för livdjurshandeln, som ur skilda synpunkter kan anses tillfredsställande.

I utlåtandet ha styrelserna framhållit att för en jordbrukare, som säljer hela sin icke reaktionsfria nötkreatursbesättning till nedslaktning och i stället anskaffar reaktionsfria djur, måste, även om han väsentligt reducerar djurantalet, krävas ett visst tillskott av kapital. Särskilt beträffande småbrukarna torde detta medföra svårigheter. Det har därför synts styrelserna ligga nära till hands att staten i detta sammanhang ekonomiskt något bisträckte vissa jordbrukare som helt slå ut en tuberkulös besättning. Såsom särskilt skäl för en sådan bidragsverksamhet ha styrelserna angivit, att utrensningen av tuberkulos i en mindre och genominfekterad besättning i regel är svårare att genomföra än i en större besättning. En sådan åtgärd ställer också mera betungande krav å småbrukaren än å ägaren till en större besättning. Detta förhållande sammanhänger med att man i en större besättning med framgång kan totalt utrensa tuberkulosen genom att anordna en isolerad uppfödning av ungdjur, något som med hänsyn till stallutrymmet endast undantagsvis låter sig göra i fråga om de mindre besättningarna. En småbrukare med en helt tuberkulös besättning kan alltså i de allra flesta fall icke som ägaren till en större besättning slå ut de tuberkulösa djuren efter hand samt ersätta dem med ungdjur av eget pålägg utan måste slå ut besättningen på en gång och ersätta den genom nyinköpta reaktionsfria djur. Härav torde framgå, anföra styrelserna vidare, att de åtgärder, staten för närvarande vidtagit för att stimulera det frivilliga tuberkulosbekämpandet, knappast äro ägnade att gynna småbrukarna med helt eller till övervägande delen tuberkulösa besättningar. Sålunda må erinras, att bekämpandet av tuberkulos enligt den Ostertagska (kliniska) metoden, vilken för närvarande årligen kostar staten över en miljon kronor, anordnas med verklig fördel endast i större besättningar. Det syntes därför enligt styrelsernas uppfattning även ur rättvisesynpunkt väl motiverat, att staten något bidrage till utslagningen av tuberkulösa djur i mindre besättningar. Önskar man genomföra en total utrensning av tuberkulosen i landet, förmena styrelserna det bli ofrånkomligt, att staten förr eller senare lämnar rätt betydande ekonomiskt stöd åt vissa småbrukare för att de skola få sina besättningar rensade från tuberkulos. Slutligen ha styrelserna också framhållit, att en rätt ledd bidragsverksamhet av denna beskaffenhet i längden komme att ställa sig avsevärt billigare för staten än om ett större antal småbrukare inom varje hushållningssällskap anslöte sig till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos enligt den Ostertagska metoden.

Det synes även mig lämpligt att, i samband med den pågående stora nedslaktningen, påbörja en bidragsverksamhet till uppmuntran för småbrukarnas tuberkulosbekämpande. För staten torde det, som styrelserna framhållit, vara ett gynnsamt tillfälle att för en tämligen ringa kostnad leda den nödtvungna utslagningen till att i stor utsträckning avse tuberkulösa djur. Enligt mitt förmenande bör bidragsverksamheten komplettera den propaganda- och upplysningsverksamhet rörande utslagning av nötkreatur, som efter vad jag förut anfört bör igångsättas av livsmedelskommissionen.

I fråga om själva anordnandet av bidragsverksamheten kan jag i allt väsentligt ansluta mig till styrelsernas förslag. Bidragen synas huvudsakligen böra utgå till småbrukare och verksamheten torde böra ledas av hushållningssällskapen. Någon anvisning av medel till sällskapen i de tuberkulosfria områdena behöver givetvis icke ske. Såsom styrelserna åsyftat torde ej heller anvisning behöva ske till samtliga övriga sällskap, utan synes det mest lämpligt att Kungl. Maj:t ställer visst belopp till förfogande för sådana områden, där med hänsyn till rådande foderbrist särskilt behov av utslagning av djur föreligger och utsikter förefinnas att därigenom avsevärt främja tuberkulosbekämpandet. Genom en sådan anordning lär man erhålla största möjliga effekt med för ändamålet anvisade medel. Det torde få ankomma på livsmedelskommissionen att efter samråd med styrelserna väcka förslag i detta hänseende.

På sätt styrelserna föreslagit bör såsom villkor för erhållande av statsbidrag gälla, att djurägaren låtit nedslakta samtliga tuberkulösa djur i besättningen. Det bör vidare ankomma på djurägaren att låta väl rengöra ladugården innan nya djur insätts i densamma. Nyanskaffningen av djur skall ske på sätt hushållningssällskapet kan godkänna. Finnes inom området godkänd livdjursförmedling anordnad, skall sådan anlitas. Detta villkor finner jag särskilt betydelsefullt då härigenom torde skapas garanti för att endast fullt produktionsdugliga djur komma att erbjudas djurägaren. Nyinköpta djur skola vidare härröra från reaktionsfri besättning. Härvid är det givetvis önskvärt, att dessa djur komma från besättning som är ansluten till s. k. ladugårdskontroll (kontrollförening eller provmjölkkningsring) eller att djurens produktionsförmåga blivit på annat sätt fastslagen. Då endast 20 procent av nötkreaturen för närvarande äro anslutna till sådan kontroll, torde emellertid försiktigheten bjuda att man härutinnan, liksom i fråga om skyldighet för en djurägare som erhållit bidrag att ställa sin besättning under ladugårdskontroll, icke uppställer något bestämt villkor. Beträffande frågan om bidrag skall utgå för nedslaktade eller endast för nyanskaffade djur samt spørsmålet rörande bidragsbeloppens storlek torde Kungl. Maj:t ej böra fatta ståndpunkt förrän riksdagen haft tillfälle att taga ställning till frågan om bidragsverksamheten i dess helhet. Verksamhetens natur torde också kräva, att den ej från början fastläses vid alltför detaljerade bestämmelser. Särskilt gäller detta med hänsyn till att ståndpunkt först senare kan tagas till de åtgärder, som under kommande skördeår vid sidan av tuberkulosbekämpandet må erfordras för åstadkommande av en ändamålsenlig anpassning av nötkreatursstammen efter fodertillgångarna. Jag förutsätter emellertid, att bidrag under inga förhållanden må utgå till en och samma djurägare med mer än femhundra kronor och för varje utslaget djur med högre belopp än etthundra kronor. Självfallet får verksamheten icke givas sådan inriktning att den stimulerar till anskaffning av större antal djur än som med hänsyn till en rationellt driven husdjursskötsel under förhandenvarande fodertillgång kan anses önskvärt.

För ändamålet erforderliga medel torde böra disponeras från förslagsansla-

get till Förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur. Kungl. Maj:t lärer härtill böra utverka riksdagens medgivande.

Därest riksdagen bifaller vad jag här föreslagit, torde jag få ånyo anmäla frågan om grunderna för ifrågavarande bidragsverksamhet.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva Kungl. Maj:t att för det av mig här ovan angivna ändamål och i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordade riktlinjer under budgetåret 1940/41 disponera erforderliga belopp från förslagsanslaget till Förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar: Åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

V. Schwartz.